

Editorial

Podmínky uplatnění a metody sociální práce v sociálních službách	3
--	---

Stati

Hana Valová, Radka Janebová: „Antiradikálnost“ českých sociálních služeb aneb jak organizace sociálních služeb řeší pokles finančních prostředků	5
Ivana Šimíková: Možné důsledky implementace zákona o sociálních službách perspektivou kritiky modelu New Public Management	24
Pavla Radová: Sociální práce s obětmi trestných činů zajišťována státem: Od individuální práce s obětmi trestného činu po podporu funkčního systému pomoci	36
Monika Bačová, Eva Žiaková, Zuzana Katreniaková: Sociálna opora onkologicky chorých žien – základný predpoklad intervencie sociálnych pracovníkov	48
Andrej Mátel, Milan Schavel: Nový zákon o sociálnej práci na Slovensku: retrospektíva, perspektívy a otázky	66
Markéta Elichová, Anna Sýkorová: Kompetence sociálního pracovníka: co učí školy a co vyžadují zaměstnavatelé	79
Michaela Lukešová: Interkulturní kompetence jako faktor kulturně kompetentní praxe v sociální práci	96

Recenze

Zdeněk R. Nešpor a kol.: Dějiny české sociologie	109
Barbara Havelková, Blanka Bellak-Hančilová (eds.): Co s prostitutí? Veřejné politiky a práva osob v prostituci	110
Michaela Skyba, Denisa Šoltéssová: Service-learning vo vzdelávaní (školských) sociálnych pracovníkov a pracovníčok	113
Online prakticko-publicistická část časopisu	115
Naše poslání a cíle	117
Zaměření příštího čísla	118

Editorial

Implementation Circumstances and Methods of Social Work in Social Services	3
--	---

Papers

Hana Valová, Radka Janebová: "Antiradicalism" of Czech Social Services, or How Do the Organizations of Social Services Solve the Decline of Funding	5
Ivana Šimíková: The Possible Effects of the Social Service Act Implementation through a Critical Perspective of the New Public Management Model	24
Pavla Radová: Social Work with Victims of Crime Provided by the State: From the Individual Work with the Victim of Crime to the Support of Functional System of Help	36
Monika Bačová, Eva Žiaková, Zuzana Katreniaková: Social Support of Cancer Patients	48
Andrej Mátel, Milan Schavel: New Act on Social Work in Slovakia: Retrospection, Perspectives and Questions.....	66
Markéta Elichová, Anna Sýkorová: Competence of a Social Worker: What Schools Teach and What Employers Require	79
Michaela Lukešová: Intercultural Competence as a Factor of Culturally Competent Practice in Social Work	96

Book reviews

Zdeněk R. Nešpor et al.: Dějiny české sociologie	109
Barbara Havelková, Blanka Bellak-Hančilová (eds.): Co s prostitutci? Veřejné politiky a práva osob v prostituci	110
Michaela Skyba, Denisa Šoltésová: Service-learning vo vzdelávaní (školských) sociálnych pracovníkov a pracovníčok	113
Online Journalistic-Practical Part of the Journal	115
Our Mission	117
Next Issue Focus	118

„Antiradikálnost“ českých sociálních služeb aneb jak organizace sociálních služeb řeší pokles finančních prostředků¹

“Antiradicalism” of Czech Social Services, or How Do the Organizations of Social Services Solve the Decline of Funding

Hana Valová, Radka Janebová

Mgr. Hana Valová², absolventka magisterského oboru sociální práce na Ústavu sociální práce Univerzity Hradec Králové, aktuálně sociální pracovnice „mimo službu“. Do roku 2013 působila jako sociální pracovnice pro osoby ohrožené domácím násilím v Intervenčním centru Liberec, odkud odešla do soukromého sektoru. Nadále se však věnuje výzkumnému bádání v oblasti sociální práce.

Mgr. Radka Janebová, Ph.D.,³ pracuje jako odborná asistentka na Ústavu sociální práce Univerzity Hradec Králové a zároveň jako sociální pracovnice v Občanském sdružení Salinger v projektu Triangl, který se věnuje sanaci rodiny. Zabývá se etikou rozhodování v sociální práci a genderovými aspekty sociální práce.

Abstrakt

Organizace sociálních služeb v České republice se mohou potýkat s nedostatkem finančních prostředků, což může zásadním způsobem ovlivnit jejich fungování i životy jejich klientů. Cílem našeho příspěvku bylo zjistit, jaké strategie využívají organizace poskytující sociální služby při poklesu finančních prostředků, pokusit se zohlednit důsledky těchto strategií pro klienty organizací a interpretovat nalezené strategie z pohledu „kritické sociální práce“. K dosažení cíle jsme využily kvalitativní rozhovory se zástupci sedmi organizací. Výstupem našeho článku je hypotéza o „antiradikálnosti“ českých organizací sociálních služeb a české sociální práce.

Klíčová slova

sociální práce, finanční prostředky, kritická sociální práce

¹ Článek vznikl v souvislosti s projektem specifického vysokoškolského výzkumu Studentská grantová soutěž na ÚSP UHK (reg. č. 2103/1210/05900).

² Kontakt: haana.valova@seznam.cz

³ Kontakt: Ústav sociální práce Univerzity Hradec Králové, Víta Nejedlého 573, 500 00 Hradec Králové, radka.janebova@uhk.cz

Abstract

Social service organizations in the Czech Republic may face a shortage of funds, which can significantly affect their functioning and the lives of their clients. The aim of our paper was to identify strategies used by organizations providing social services during the decline in funding, try to take into account the consequences of these strategies for clients of these organizations and interpret the strategies in terms of “critical social work”. To achieve the goal we used qualitative interviews with representatives of seven organizations. The output of our article is the hypothesis of “antiradicalism” of Czech social service organizations and Czech social workers.

Keywords

social work, financial resources, critical social work

*Kdy je v pořádku, že je sociální pracovník kritický?
Pouze když kritizuje pracovníka v sociálních službách, že je kritický.
(upravený anglický vtíp)*

1. Úvod

Motivací k napsání tohoto textu byla osobní zkušenost jedné z autorek s fatálním poklesem finančních prostředků v organizaci, kde pracovala. Snížení dotace ze dvou miliónů na 700 tisíc korun ji přivedlo k rozhodnutí z organizace odejít. Z existenčních důvodů nemohla čekat do poloviny roku na konečný výsledek, zda nakonec bude dostatek prostředků. Nechtěla čekat ani z osobních důvodů. Přišla si znevážená. Svou práci dělala dobře, organizace vykazovala velký počet klientů. Zažívala velký pocit bezmoci a naštvaní zároveň. Kladla si otázku: Proč to nevidí ti, kteří rozdělují peníze? Neuměla si představit, že by stejnou nejistotu zažívala každý rok. Také přemýšlela, jak obdobné situace řeší ostatní poskytovatelé sociálních služeb, což byl podnět k provedení výzkumu a napsání tohoto textu.

Cílem našeho příspěvku je zjistit, jaké strategie využívají organizace poskytující sociální služby při poklesu finančních prostředků, pokusit se zohlednit důsledky těchto strategií pro klienty organizací a interpretovat nalezené strategie z pohledu „kritické sociální práce“. Náš mikrovýzkum bychom rády zasadily do širšího kontextu teorií – konkrétně do paradigmatu „kritické sociální práce“. Chceme se zamyslet nad tím, co mohou vypovídat zvolené strategie o organizacích sociálních služeb a české sociální práci, respektive o jejich vztahu ke „kritickému paradigmatu sociální praxe“.

V první části textu teoreticky ukotvíme kontext financování sociálních služeb a perspektivu „kritické sociální práce“. Následně vymezíme použitou metodiku výzkumu a budeme prezentovat hlavní výzkumná zjištění. V závěru se pokusíme interpretovat tato zjištění z perspektivy „kritické sociální práce“.

Na úvod považujeme za nezbytné vymezit vztah mezi pojmy „sociální práce“ a „sociální služby“ a vysvětlit, jak s nimi budeme v textu pracovat. Uvědomujeme si odlišnost obou pojmů, kdy „sociální služby“ vnímáme dle znění zákona o sociálních službách č. 108/2006 Sb. jako činnosti „zajišťující pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení“ (§ 3 a) a oblast, ve které pracují nejen sociální pracovníci⁴, ale i jiné profese či obory. Oproti tomu „sociální práci“ chápeme jako profesi pomáhající zprostředkovávat interakce mezi lidmi a jejich sociálním prostředím, která může být vykonávána i v jiných oblastech, než jsou sociální služby (veřejná správa, školství, zdravotnictví atd.). V našem textu jsme se primárně zaměřily na strategie organizací sociálních služeb, ale nahlížíme na ně z perspektivy „kritické sociální práce“, což může

⁴ V zájmu genderově korektního jazyka v textu libovolně střídáme ženský a mužský rod s předpokladem, že zastupují oba gendery.

Možné důsledky implementace zákona o sociálních službách perspektivou kritiky modelu New Public Management

The Possible Effects of the Social Service Act Implementation through a Critical Perspective of the New Public Management Model

Ivana Šimíková

Mgr. Ivana Šimíková¹ pracuje jako výzkumná pracovnice ve Výzkumném ústavu práce a sociálních věcí, v. v. i., kde se dlouhodobě podílí na aplikovaném výzkumu v oblastech sociálního vyloučení, sociálního začleňování a evaluace sociálních programů. Dále působí ve vedení sociální služby, terénního programu v sociálně vyloučených lokalitách. Zároveň je doktorandkou na Katedře sociální politiky a sociální práce Fakulty sociálních studií MU. Prezentovaný text je součástí tezí její disertační práce.

Abstrakt

Cílem textu je otevřít diskuzi o možných nezamýšlených dopadech implementace zákona o sociálních službách na tradičně chápané poslání a hodnoty nevládního neziskového sektoru poskytujícího sociální služby. Jako východisko pro kritický pohled je použita interpretace modelu New Public Managementu prezentovaná v zahraniční literatuře právě v souvislosti s trendy probíhajícími na poli nestátního neziskového sektoru. V textu je stručně představen koncept New Public Managementu, jeho styčné body s implementací zákona o sociálních službách a následně jsou představeny kritické proudy, týkající se zavádění NPM a důsledků, které má pro charakter nestátního neziskového sektoru, potažmo provádění sociální práce.

Klíčová slova

neziskový sektor, sociální služby, New Public Management, marketizace, institucionalizace, profesionalizace, racionalizace

Abstract

The aim of the text is to open discussion about possible non-intended effects of the Social Services Act implementation on the traditional approaches to the missions and values of the non-governmental nonprofit sector. As the critical starting-point the author used interpreting of the New Public Management model as presented in foreign literature. The New Public Management concept, it's interfacing with the implementation of The Social Service Act, and afterwards the critical voices reacting to the implementation of NPM are presented.

¹ Kontakt: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i., Joštova 10, 602 00 Brno, ivana.simikova@vupsv.cz. Drom, romské středisko, Bratislavská 41, 602 00 Brno, simikova.drom@seznam.cz.

Keywords

nonprofit sector, social services, the New Public Management, marketization, institutionalization, professionalization, rationalization

Nabytí účinnosti zákona o sociálních službách v roce 2007 přineslo za posledních několik dekád jednu z největších změn institucionálního prostředí, v rámci kterého je prováděna sociální práce. Jeho oficiálně prezentovanou a široce přijímanou intencí bylo, mimo jiné, změnit přístup služeb sociální péče ke svým klientům, a to z přístupu, který z nich dělá objekty působení, na přístup, který z nich dělá aktivní činitele, sjednotit kvalitu výkonu sociální práce a její výkon profesionalizovat. Přesto je zatím dopadům jeho implementace věnována relativně vlažná pozornost. Jedněmi z mála studií, které se tomuto tématu věnovaly, byly práce kolektivu Libora Musila (srov. Musil, et al., 2007; Musil, et al., 2008, a Musil, et al., 2009). Tyto studie se však zaměřovaly na rané stadium zavádění zákona a soustředily se spíše na připravenost organizací poskytujících sociální služby a dalších dotčených aktérů (např. místních samospráv) zákon, a zejména jeho stěžejní součást, standardy kvality sociálních služeb, do své praxe zavádět, přizpůsobovat mu organizační kulturu apod. Zatím výzkumně nepodchycená se zdá oblast studia dopadů zákona jak z hlediska jeho intencí, tak ale také z hlediska nezamýšlených, případně přímo negativních efektů.

Text, který předkládáme, se tuto mezeru nesnaží zaplnit. Jeho cílem je spíše otevřít prostor pro relativně nezvyklý přístup k dopadům implementace zákona, jak z hlediska kvality poskytování služeb (posuzované nejen perspektivou zmíněných „standardů“), tak z hlediska změn odehrávajících se uvnitř organizací služby poskytujících, změn odehrávajících se mezi nimi a obecně změn, které probíhají v prostředí nestátního neziskového sektoru (dále také jen „NNS“), zvláště v jeho segmentu poskytujícího sociální služby. Soustředíme se tedy na potenciální změnu institucionálního prostředí NNS v českém národním kontextu vyvolanou zákonem o sociálních službách a pro její možnou interpretaci budeme používat model New Public Management a jeho kritiku, která je již několik let aktuální v zahraniční literatuře, mimo jiné v souvislostech s proměnami neziskového sektoru.

V textu nejprve představujeme obecné souvislosti změn, které v posledních letech provázejí proměnu nevládního neziskového sektoru; krátce si všimneme témat, kterým je v souvislosti s neziskovým sektorem zatím věnována pozornost v české odborné produkci; následuje představení modelu New Public Management (dále také jen „NPM“) a jeho základních rysů; navazuje část, která popisuje možné styčné body procesu implementace zákona o sociálních službách a zavádění modelu NPM; poté představíme hlavní kritické myšlenkové proudy a témata týkajících se zavádění NPM a důsledků, které má pro charakter nestátního neziskového sektoru. Text uzavírá úvaha nad dosud v podstatě prázdným místem, které by mohl výzkum dopadů zákona o sociálních službách obecně na organizace poskytující služby v ČR obsadit, a to jak obecně, tak v souvislosti s radikální proměnou jeho charakteru, poslání, hodnot a funkcí.

Obecné souvislosti změn v globálním neziskovém prostředí

Pro vymezení „nestátního neziskového sektoru“ používáme kombinaci všech typů definic, jak je postulují Salamon a Anheier (1997) a následně používají někteří čeští autoři (Frič, Goulli, 2001; Potůček, 2005; Hyánek, 2011), tedy definice zákonné, ekonomické, funkcionální a strukturálně-operacionální. Nestátní neziskové subjekty jsou tedy takové, které jsou v národním kontextu za takové legislativně považovány, jejich činnost nevede ke generování soukromého zisku, jejich účelem je „veřejný zájem“ a jsou a) organizované, tedy do jisté míry institucionalizované (nemají podobu ad hoc vytvořené skupiny aktivistů); b) soukromé, tedy institucionálně oddělené od státu; c) samosprávné a d) dobrovolné (obsahují jistou míru dobrovolné účasti, ať už na vlastní činnosti či jejím vedení či financování).

Současné výzkumy a odborné studie o „neziskovém“ nebo „třetím“ sektoru poukazují na to, že tento sektor se během několika posledních desetiletí významně rozšířil. Lester Salamon (1994), který patří spolu s Helmutem Anheierem k hlavním proponentům tohoto vývoje, zdůrazňuje

Sociální práce s oběťmi trestných činů zajišťovaná státem: Od individuální práce s obětí trestného činu po podporu funkčního systému pomoci

Social Work with Victims of Crime Provided by the State: From the Individual Work with the Victim of Crime to the Support of Functional System of Help

Pavla Radová

PhDr. Pavla Radová¹ je absolventkou Filosofické fakulty Univerzity Karlovy. Profesně se zaměřuje na odborné poradenství a řízení procesů v něm. V současné době pracuje jako koordinátorka projektu pro podporu a pomoc obětem trestných činů v Probační a mediační službě.

Abstrakt

V České republice je obětem trestných činů poskytována pomoc prostřednictvím několika metod. Některé jsou již zavedené a vcelku dobře ukotvené v praxi, jiné přináší zcela nové, inovativní postupy. Tato stať si klade za cíl přinést přehled o státem realizovaných službách pro oběti trestných činů s ohledem na jejich ukotvení v odborném a legislativním rámci. Text se věnuje službám poskytovaným jednotlivcům i službám na komunitní bázi. Neopomíná ani systematickou snahu státu o vytvoření komplexního a provázaného systému spolupráce mezi různými subjekty, zainteresovanými v oblasti práce s oběťmi trestných činů.

Klíčová slova

oběť trestného činu, služby pro oběti, Probační a mediační služba, mediace, týmy pro oběti, restorativní skupinová konference

Abstract

The victims of crime in the Czech Republic are provided with several methods of support. Some of them are already established and quite anchored in practice while others bring completely new, innovative approaches. The goal of this thesis is to present an overview of services provided to the victims of crime implemented by the state, concerning the victims' adaptation in professional and legislative scope. The text is devoted to services provided to individuals and to services on the basis of a community. Furthermore it does not neglect the systematic effort of the state to create a complex and intertwined system of cooperation between various subjects as the stakeholders in the field of supporting the victims of crime.

¹ Kontakt: pavla.rada@seznam.cz

Keywords

victim of crime, services for victims, Probation and mediation service, victim offender mediation, teams for victims, restorative conference

Úvod

Cílem tohoto příspěvku je nastínit strategii státu v oblasti pomoci obětem trestných činů s důrazem na služby, které jsou státem, resp. jeho organizační složkou, zajišťovány. Text si neklade za cíl komplexní analýzu služeb pro oběti trestných činů. Článek vymezuje pojem oběti trestného činu a přináší přehled a výklad dvou typů služeb pro tuto cílovou skupinu. Jednak služeb, které stát zajišťuje trvale bez časového omezení, a dále služeb inovačních, které jsou obětem trestných činů (zatím) nabízeny v rámci časově determinovaných projektů.

Oběť trestného činu – vymezení pojmu

Slovní spojení „oběť trestného činu“ představuje pojem, který donedávna naše legislativa neznala. Toto spojení definuje až zákon o obětech trestných činů (ČR, 2013), který nabyl účinnosti v srpnu roku 2013. Podle tohoto zákona „každou osobu, která se cítí být obětí spáchaného trestného činu, je třeba považovat za oběť, nevyjde-li najevo opak nebo nejde-li zcela zjevně o zneužití postavení oběti podle tohoto zákona. Na postavení oběti nemá vliv, pokud nebyl pachatel zjištěn nebo odsouzen“ (ČR, 2013:§ 3). Toto má významný vliv na postavení oběti, neboť jak dokládá například Ask (2010) na výzkumu mezi policejními úředníky a státními zástupci ve Švédsku, převládá názor, že reakce a celkové jednání oběti závisí na typu trestného činu. I v našich podmínkách se velmi často setkáváme u orgánů činných v trestním řízení s tendencemi přisuzovat obětem určité následky na jejich prožívání a celkovou situaci podle druhu trestného činu bez reflektování charakteristik dotyčného a znalosti širších souvislostí jeho života. Studie přístupu švédských sociálních pracovníků (Ljungwald, Svensson, 2007) ukázala, že i příslušníci pomáhajících profesí mají tendence vnímat oběti trestných činů stereotypně jako nevinné, slabé a hodné opečování. Nejčastěji sociální pracovníci označovali jako oběti ženy a děti. Profesionální přístup byl v případě této cílové skupiny u sociálních pracovníků potlačován. Ve své praxi se často setkávám s obdobným pojetím termínu oběti u příslušníků policie, veřejné správy, neziskového sektoru i laické veřejnosti i v našem prostředí. Jasně definování pojmu oběť trestného činu umožňuje přesněji pojmut práci s touto cílovou skupinou na úrovni všech složek systému. Současný oborový diskurz je orientován na co možná nejefektivnější řešení problematiky obětí i pachatelů trestných činů. Jako velmi účinná se jeví podpora participace na řešení problému obou stran (pachatele i oběti trestného činu), případně také zapojení komunity. Tato možnost však není aplikovatelná plošně, vyžaduje odbornou přípravu a předchází individuální práci. Následující text přináší přehled služeb na tomto poli zajišťovaných státem.

Role státu při zajišťování služeb pro oběti trestných činů

Obětem trestných činů stát zajišťuje podporu prostřednictvím financování služeb, které jsou poskytovány dle zákona o sociálních službách (ČR, 2006) a zákona o obětech trestných činů (ČR, 2013). Služeb poskytovaných této cílové skupině je však méně než služeb pro jiné skupiny osob, které jsou z hlediska veřejné moci vyhodnoceny jako potřebné pomoci. Zatímco neziskové organizace poskytující služby osobám se zdravotním postižením, seniorům nebo rodinám s dětmi nabízí mnoho služeb (často i duplicitních nebo takových, které již dávno překonaly hranici pomoci z obtížné životní situace), o obdobném komfortu si oběti trestných činů mohly nechat jen zdát. Například výzkum Ljungwaldové a Svenssonové (2007) prováděný mezi sociálními pracovníky ve Švédsku, zemí s rozvinutým sociálním systémem, ukázal to, co je běžné i v našich končinách, a tedy že oběti trestných činů nejsou sociálními službami vnímány a sledovány primárně jako oběti trestných činů. Jsou spíše zařazovány pod kolonky typu „chudý člověk, uživatel drog“ apod., kde kategorie oběť trestného činu je kategorií sekundární, podružnou. Jak dokládá například Čírtková

Sociálna opora onkologicky chorých žien – základný predpoklad intervencie sociálnych pracovníkov

Social Support of Cancer Patients

Monika Bačová, Eva Žiaková, Zuzana Katreniaková

Mgr. Monika Bačová¹ pôsobí ako terénna sociálna pracovníčka. Úzko spolupracuje s neziskovým sektorom. V rámci viacerých projektov sa prezentovala ako lektorka tvorivých dielní, koordinátorka a projektová manažérka. Ako dobrovoľníčka sa podieľa na realizácii programu YEPP (Youth Empowerment Peace Program), ktorý je zameraný na zapojenie mladých ľudí do rozhodovacích procesov. V súčasnosti pokračuje v postgraduálnom vzdelávaní.

Prof. PhDr. Eva Žiaková, CSc.,² pôsobí ako vedúca Katedry sociálnej práce na FF UPJŠ v Košiciach, členka pracovnej skupiny Akreditačnej komisie pre spoločenské a behaviorálne vedy pri MŠ SR v Bratislave, členka vedeckých rád (FF UPJŠ v Košiciach, FF TU v Trnave, PgF KU v Ružomberku), predsedníčka Dozornej rady Asociácie vzdelávateľov sociálnej práce, členka edičných rád v slovenských aj poľských časopisoch, posudzovateľka vedeckých a edukačných projektov grantových agentúr Vega, Kega (SR) a v GACR (ČR).

MUDr. Zuzana Katreniaková, Ph.D.,³ pôsobí ako odborná asistentka na oddelení sociálnej medicíny ÚVZ na LF UPJŠ a je štatutárnou zástupkyňou Slovenskej asociácie verejného zdravia. Vo svojej výskumnej činnosti sa venuje najmä podpore zdravia vybraných skupín populácie. Je riešiteľkou viacerých európskych výskumných projektov – PHIRE, STEPS, SPHERE, Euro-URHIS, healthPRO-elderly, OptiWork.

Abstrakt

V texte je diskutovaná otázka sociálnej opory onkologicky chorých žien. Pozornosť je zameraná na vybrané aspekty sociálnej opory. Prvá časť je venovaná súhrnu teoretických východísk, predovšetkým vymedzením pojmu sociálna opora, druhov a teórií sociálnej opory. Prezentuje vplyv psychosociálnych faktorov, psychosociálnej záťaže a osobnostných charakteristík na vznik onkologického ochorenia a zároveň popisuje psychologické a sociálne dôsledky onkologického ochorenia, jeho sociálny význam, prežívanie a zvládanie záťaže. Poukazuje na dôležitosť sociálnej práce s onkologicky chorými pacientmi v praxi. V druhej časti je s použitím výsledkov výskumu pozornosť zameraná na mieru vnímanej sociálnej opory onkologicky chorých žien vo vzťahu k vybraným sociálno-demografickým a zdravotným charakteristikám. Záverečná časť ponúka diskusiu a návrhy odporúčaní pre prax.

¹ Kontakt: monikabacovam@gmail.com

² Kontakt: Katedra sociálnej práce na FF UPJŠ v Košiciach, Moyzesova 9, 040 59 Košice, eva.ziakova@upjs.sk

³ Kontakt: Ústav verejného zdravotníctva, Lekárska fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, Trieda SNP 1, 040 11 Košice, zuzana.katreniakova@upjs.sk

Kľúčové slová

sociálna opora, onkologické ochorenie, sociálna práca

Abstract

The text provides information about the social support for women with cancer. It focuses on selected aspects of social support. The first part is devoted to the summary of some theoretical solutions, primarily to the specification of the term “social support” and its types, and theories of social support. It presents the influence of psychosocial factors, psychosocial strain and personality traits that can cause cancer. Moreover, it describes psychological and social consequences of cancer, its social meaning and managing of its strain. It points out the importance of practical application of social work with cancer ill patients. The second part with its research results is focused on a degree of perceived social support of cancer ill women in relation to selected socio-demographic and medical characteristics. The final part provides discussion and suggestions of practice recommendations.

Keywords

social support, cancer, social work

Úvod do problematiky

Onkologické choroby sú pokladané za závažné ochorenie, čo sa týka zvládnutia ich liečby po somatickej, psychickej, ekonomickej i spoločenskej stránke. Ich počet sa celosvetovo zvyšuje, a tak sa stávajú jedným z najpálčivejších problémov u nás aj v zahraničí. Diagnóza onkologického ochorenia prináša do života človeka mnohé negatíva vo všetkých dimenziách života pacienta. Onkologicky chorý pacient sa skôr či neskôr zamýšľa nad svojím životom, hodnotami a vzťahmi. Sociálnu oporu človek vedome či nevedome v ťažkej a zložitej chorobe potrebuje. Sociálna opora je významným faktorom, ktorý má v podobe sociálnych vzťahov a sociálneho prostredia veľakrát pozitívne účinky a pomáha jednotlivcovi zvládnuť náročné obdobie života spojené s onkologickým ochorením. Pre človeka s onkologickým ochorením má veľký význam, preto sa v posledných rokoch stala predmetom mnohých výskumov po celom svete. Avšak v slovenských podmienkach ešte stále chýbajú štúdie, ktoré by o nej odhalili dôležité poznatky. Tento nedostatok bol pre nás motívom a dôvodom k spracovaniu danej problematiky zameranej na vnímanú sociálnu oporu u onkologicky chorých žien.

Sociálna opora u onkologicky chorých žien

„Samotný pojem sociálnej opory je relatívne nový, v odbornej literatúre figuruje iba 25 rokov. O jeho zavedenie sa postarali predovšetkým traja bádatelia: Caplan (1974), lekár-epidemiológ Cassel (1976), psychiater Cobb (1976)“ (Mareš, Hodáčová, Býma, 2005: 125).

Sociálna opora je pojem, ktorým sa zaoberá sociálna psychológia zdravia. Význam sociálnej opory je zdôraznený v publikáciách mnohých odborníkov z rôznych oblastí vedy (lekári, psychológovia, sociológovia, sociálni pracovníci) a zaoberajú sa sociálnou oporou na úrovni teoretickej a zároveň aj výskumnej. Krpoun (2012) tvrdí, že sociálna opora predstavuje potenciál pre uskutočnenie širokej palety výskumov v najrôznejších oblastiach. V prácach zahraničných autorov, ako je Kebza (2005), Šolcová, Kebza (1999, 2003), Krivohlavý (1999, 2001, 2002), Mareš (2001, 2004, 2005, 2009, 2012), Baštecká, Goldmann (2001), i v prácach našich autorov, ako je Žiaková, Maštenová (2004), Balogová, Žiaková (2007), Mesárošová et al. (2007), a mnohých ďalších je sociálna opora často uvádzaná medzi faktormi, ktoré udržiavajú, podporujú a posilňujú zdravie.

Mareš et al. (2001) poukazuje na to, že tento jav existoval už aj v minulosti, ale mal iné pestré názvy, ako je súdržnosť rodiny, ústretový prístup personálu, zdieľanie radostí a strastí, pomoc

Nový zákon o sociálnej práci na Slovensku: retrospektíva, perspektívy a otázky

New Act on Social Work in Slovakia: Retrospection, Perspectives and Questions

Andrej Mátel, Milan Schavel

Doc. PhDr. ThDr. Andrej Mátel, PhD., mim. prof.,¹ je vysokoškolským pedagógom Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave. Špecializuje sa na profesijnú etiku, sociálnu patológiu, teóriu a metódy sociálnej práce. Je členom akreditačnej komisie MPSVaR SR. V praxi sociálnej práce sa venuje komplexnej pomoci obetiam domáceho násillia, poradenstvu a supervízií.

Prof. PaedDr. Milan Schavel, PhD.,² pôsobí ako vysokoškolský pedagóg na Vysokej škole zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave, ako riaditeľ Inštitútu ďalšieho vzdelávania sociálnych pracovníkov. V rámci pedagogickej činnosti sa venuje sociálnej prevencii, sociálnemu poradenstvu, supervízií, celoživotnému vzdelávaniu sociálnych pracovníkov. V rokoch 2006–2012 bol predsedom Asociácie vzdelávateľov v sociálnej práci na Slovensku. Aktívne sa angažuje pri kreovaní profesijného statusu sociálnych pracovníkov na Slovensku.

Abstrakt

V júli 2014 bol na Slovensku schválený nový legislatívny rámec pre sociálnu prácu. Ašpiráciou zákona o sociálnej práci je utvorenie lepšieho profesionálneho zabezpečenia výkonu sociálnej práce. Jeho hlavným cieľom je podpora profesionalizácie výkonu sociálnej práce, a to najmä ustanovením nevyhnutných kvalifikačných predpokladov a zriadením Slovenskej komory sociálnych pracovníkov a asistentov sociálnej práce. Príspevok prináša informácie o procese tvorby zákona a kritickú reflexiu jeho perspektív, vrátane predostretia otázok, ktoré nový zákon vyvoláva.

Kľúčové slová

sociálna práca, sociálny pracovník, asistent sociálnej práce, komora, zákon o sociálnej práci

Abstract

In July 2014 a new legislative framework for social work was approved in Slovakia. Aspiration of the new act on social work is to create a better professional performance of social work. Its main aim is to support a professionalization social work performance, and in particular by establishing the necessary qualifications and establishment of the Slovak Chamber of social workers and social assistants. The article provides information on the law-making process and critical reflexion on its perspectives and aspirations, including the questions that the new act raises.

¹ Kontakt: Ústav sociálnej práce VŠ ZaSP sv. Alžbety v Bratislave, Nám. 1. mája, P.O. BOX 104, 810 00 Bratislava, andrej.matel@gmail.com

² Kontakt: Ústav sociálnej práce VŠ ZaSP sv. Alžbety v Bratislave, Nám. 1. mája, P.O. BOX 104, 810 00 Bratislava, mschavel@stonline.sk

Keywords

social work, social worker, social work assistant, association, social work act

Úvod

Dňa 9. júla 2014 Národná rada Slovenskej republiky schválila návrh zákona o sociálnej práci a o podmienkach na výkon niektorých činností v oblasti sociálnych vecí a rodiny a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej „zákon o sociálnej práci“). V Zbierke zákonov bol publikovaný pod číslom 219/2014. Proces prípravy zákona bol jeho schválením ukončený, z hľadiska chronológie sa stal historickou udalosťou. Predložený príspevok má aspiráciu byť historickou retrospektívou procesu tvorby zákona do tej miery, ako sa tento proces odrazil, resp. neodrazil vo finálnej podobe legislatívneho dokumentu. Korektné pre čitateľov je predostretie perspektívy, že autormi príspevku nie sú nezúčastnení pozorovatelia, ale experti, ktorí boli aktívnymi účastníkmi celého procesu prípravy zákona a dlhodobejšie sa usilujú – spolu s ďalšími expertkami a expertmi – o profesionalizáciu sociálnej práce na Slovensku. Keďže budeme vychádzať z perspektívy zúčastnených aktérov, vyvstáva otázka objektivity takéhoto pohľadu. V tomto sa autori prikláňajú k postmodernému pohľadu na objektivitu histórie, podľa ktorého, „čistá“, „neutrálna“, či „objektívna“ história je v podstate nemožná. Nielen preto, že historický príbeh môžeme rozprávať len z hľadiska svojej vlastnej identity (napr. ako muž, Slovák), ale aj preto, že každá história o minulosti sa vyvíja podľa zamerania autora, podľa jeho metodológie a filozofie dejín (por. Eaglestone, 2004).

Cieľom štúdie bolo opätovne preskúmať proces tvorby zákona z diachrónneho hľadiska vzhľadom na jeho prípravu, myšlienkové postupy a obsahovo-tematické redakčné úpravy, ktoré ovplyvnili finálnu podobu zákona. Čitateľ zákona o sociálnej práci, ktorý nemal možnosť participovať na procese jeho tvorby, zvyčajne vychádza z finálneho znenia zákona a akékoľvek nejasnosti a sporné časti interpretuje zo synchronného hľadiska. Účelom príspevku je obohatiť čitateľov o diachrónnu perspektívu, ktorá môže čitateľovi a prijímateľovi zákona napomôcť hlbšiemu vhladu v nasledujúcich oblastiach: a) porozumenie širšieho kontextu vzniku zákona, najmä procesu konštruovania obsahu zákona; b) pomenovanie a predstavenie kľúčových tém dokumentu v rámci širšej – nie vždy jednotnej – expertnej diskusie; c) kritická reflexia prínosu zákona do praxe a načrtnutie niektorých otvorených tém a otázok, ktoré z pohľadu autorov tento zákon pri implementácii môže priniesť.

Z metodologického hľadiska sme pri štúdií vychádzali z historiografických metód. Metodicky sme postupovali v štyroch etapách: 1. heuristika – vyhľadávanie a zhromaždenie prameňov, v našom prípade všetkých dokumentov, ktoré boli súčasťou legislatívneho procesu; 2. kritika – rozbor a hodnotenie obsahov; 3. interpretácia – výklad, objasnenie a zhodnotenie obsahu; 4. syntéza, ktorej výstupom je aj predložený príspevok. Dokumenty, ktoré boli súčasťou procesu prípravy zákona, sú chápané autormi ako primárne pramene, z ktorých čerpali vo svojej štúdií. Nakoľko jednotlivých pramenných dokumentov je pomerne veľké množstvo, v texte príspevku uvádzame skôr skupiny prameňov, z ktorých obsahová analýza vychádzala. Tieto priamo súvisia s celkovým procesom vzniku zákona, ktorý môžeme rozlíšiť do šiestich etáp: 1. činnosť expertnej skupiny zloženej z pracovníkov Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR (ďalej MPSVaR SR) a zástupcov vzdelávateľov v sociálnej práci – prameňmi sú interné pracovné dokumenty expertnej skupiny ako aj materiály interného pripomienkového konania v rámci MPSVaR SR; 2. široká odborná diskusia návrhu zákona – prameňmi sú pripomienky a návrhy zaslané rozličnými inštitúciami na MPSVaR SR; 3. medzirezortné pripomienkové konanie k návrhu zákona – pramene tvoria dokumenty medzirezortného pripomienkového konania, pričom išlo o 173 vznesených pripomienok, z toho 36 zásadných; 4. rokovanie vlády SR, ktorého súčasťou je viacero dokumentov, vrátane predkladacej a dôvodovej správy (por. Vláda SR, 2014); 5. prerokovanie návrhu vládneho zákona v parlamente SR – pramennými dokumentmi sú najmä Uznesenie Výboru NR SR pre sociálne veci č. 110 (2014) a pozmeňujúce návrhy poslancov NR SR k návrhu zákona o sociálnej práci (por. Parlament SR, 2014); 6. parlamentom SR schválená konečná verzia zákona č. 219/2014 Z. z. uverejnená v Zbierke zákonov č. 72/2014 strana 1682. Sekundárnym prameňom, nie však menej relevantným,

Kompetence sociálního pracovníka: co učí školy a co vyžadují zaměstnavatelé¹

Competence of a Social Worker: What Schools Teach and What Employers Require

Markéta Elichová, Anna Sýkorová

Mgr. Markéta Elichová, Ph.D.,² odborná asistentka na Katedře psychologie, charitativní práce a etiky na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, kde se profesně věnuje sociální práci, dále se zabývá interkulturním a globálním rozvojovým vzděláváním a arteterapií.

Mgr. Anna Sýkorová³, doktorská studentka Teologické fakulty Jihočeské univerzity, zájímající se o alternativní a augmentativní komunikaci a nové metody práce s lidmi duševním onemocněním, dobrovolnice v neziskových organizacích pracujících s lidmi s duševním onemocněním a s lidmi s mentálním postižením, autorka projektu „Kultura i pro Tebe“, zpřístupňující kulturní aktivity lidem s duševním onemocněním z Českých Budějovic.

Abstrakt

Článek se zabývá diskrepancí mezi dovednostmi a znalostmi absolventů škol sociální práce a požadavky zaměstnavatelů na trhu práce. Kvalifikační požadavky jsou nahlíženy skrze zákon o sociálních službách, Minimální standard vzdělávání v sociální práci ASVSP a z hlediska praktických kompetencí sociálního pracovníka. S těmito teoretickými podklady jsou srovnávána data získaná analýzou inzerátů. Inzeráty na pozici sociální pracovník jsou podrobeny obsahové analýze a zjištěná data jsou srovnána s Minimálním standardem vzdělávání v sociální práci. Práce se zabývá zjištěnými rozdíly a snaží se najít odpovědi na otázku, jaké absolventy vyžaduje současný trh práce a jak se liší od reálných absolventů škol sociální práce.

Klíčová slova

sociální pracovník, absolvent, kompetence, vzdělávání, požadavky zaměstnavatelů, trh práce

Abstract

This work describes the profile and skills of a graduate of school of social work and how his abilities and skills differs from what is required by employers. Qualification requirements are examined in terms of the Act on Social Services, in terms of a minimum standard of education and in terms of practical competences of social worker. These theoretical bases are compared with data obtained from the research of advertisements. Advertisements for the position of social worker are subjected to content analysis and the data obtained are compared with the minimum standards of education

¹ Projekt podpořen grantem specifického výzkumu GAJU 117/2013/H.

² Kontakt: Mgr. Markéta Elichová, Ph.D., Jihočeská univerzita v Č. Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra etiky, psychologie a charitativní práce, Kněžská 8, 370 01 České Budějovice, elichova@tf.jcu.cz.

³ Kontakt: Mgr. Anna Sýkorová, Jihočeská univerzita v Č. Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra etiky, psychologie a charitativní práce, Kněžská 8, 370 01 České Budějovice, ani.sykorka@gmail.com.

in social work. This work deals with the differences and try to find answers to the question, who are the graduates most sought-after in the current labor market and how do they differ from the actual social work graduates.

Keywords

social worker, graduate, competences, education, requirements of employers, labor market

Úvod

V současné době je sociální práce spíše zaměstnáním a nikoliv povoláním, které je regulovanou profesí s očekávanou odborností a úrovní kvality výkonu sociální práce zajišťované sociálním pracovníkem (MPSV, 2014a:12), proto se v textu budeme věnovat tématu, jaké sociální pracovníky požadují zaměstnavatelé (obraz vzniklý z obsahové analýzy inzerátů s nabídkou zaměstnání) a jak se tyto požadavky liší od toho, jak a v čem jsou sociální pracovníci vzděláváni.

Kvalifikační požadavky na sociálního pracovníka definuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, kde jsou tyto požadavky formulovány obecně. Tato stávající právní úprava je ukázkou nesystémové redukce v právním předpise upravujícím pouze jeden ze segmentů, v němž je sociální práce vykonávána a kde sociální pracovníci působí (MPSV, 2014a:12). Sociální práce se totiž nerealizuje jen v oblasti sociálních služeb. Zákon o sociálních službách ve své části první § 1 odst. 2 tento fakt částečně reflektuje, když stanovuje, že *tento zákon upravuje předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka, pokud vykonává činnost v sociálních službách nebo podle zvláštních právních předpisů při pomoci v hmotné nouzi, v sociálně-právní ochraně dětí, ve školách a školských zařízeních, ve zdravotnických zařízeních, ve věznicích, v zařízeních pro zajištění cizinců a v azylových zařízeních.* Možnou konkretizaci požadavků na vzdělávání sociálního pracovníka zřejmě přinese připravovaný zákon o sociálních pracovnících a samosprávné profesní organizaci sociálních pracovníků, ale právě míra a podoba explicitních vymezení pojmů a oblastí sociální práce je jedním z velkých témat v současných diskusích ohledně zákona. Jeden z bodů stanoviska Vědecké rady MPSV pro sociální práci k návrhu věcného záměru zákona se týkal rizika, že případná kodifikace explicitního nebo implicitního preferování určitých pojetí sociální práce omezí právní prostor pro rozhodování o pojetí činností sociální práce, a tudíž také o výkonu a podmínkách výkonu povolání sociálního pracovníka, na rozhodování o omezené škále pojetí sociální práce (Musil, 2013:9).

Je jasné, že při výkonu tak náročné práce je vhodné předpokládat poměrně značné vzdělávací požadavky na studenty (MPSV, 2014a:8), proto samostatný zákon o sociálních pracovnících a profesní komoře bude jasně stanovovat vzdělávání sociálních pracovníků (MPSV, 2014a:9). Připravovaný zákon navrhuje v rámci principů univerzality, unifikace a odbornosti definovat podmínky pro dosažení odborné způsobilosti nikoliv výčtem oborů, ale odkazem na příslušné právní předpisy, které upravují akreditační řízení pro kvalifikační obory s tím, že obsah vzdělávání bude odpovídat standardům stanoveným Mezinárodní federací sociálních pracovníků a zejména minimálním standardům ve vzdělávání v sociální práci platným pro české školství v sociální práci (MPSV, 2014a:18). Navrhovaná úprava je úpravou navazující na stav více než 7 let po účinnosti zákona o sociálních službách, proto je kvalifikační podmínkou dosažení nejméně vyššího odborného vzdělání v příslušném studijním oboru/programu (určeném profesní komorou ve spolupráci s ministerstvem) a vzdělání nižší již nikoli (MPSV, 2014a:19, 2014b:10).

Pojetí kvalitního vzdělávání v sociální práci na pomaturitní úrovni v ČR představuje Minimální standard vzdělávání v sociální práci Asociace vzdělatelů v sociální práci (dále ASVSP), který specifikuje minimální požadavky na obsah oborů a studijních programů uvedených v zákoně o sociálních službách a který prostřednictvím ASVSP ve velké míře obsahově ovlivnil i akreditační požadavky MŠMT na bakalářské obory vzdělávající v sociální práci (srov. MŠMT, ASVSP, 2011; MŠMT, 2012:4) a stanovené výstupy terciárního vzdělávání v sociální práci prostřednictvím Národního kvalifikačního rámce terciárního vzdělávání (MŠMT, 2012:5). ASVSP v současné

Interkulturní kompetence jako faktor kulturně kompetentní praxe v sociální práci

Intercultural Competence as a Factor of Culturally Competent Practice in Social Work

Michaela Lukešová

Mgr. Michaela Lukešová¹ v současné době působí jako akademický pracovník na Ústavu pedagogických věd Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a specializuje se na sociální práci se zřetelem na sociokulturní diverzitu.

Abstrakt

Studie je zaměřena na současný trend sociální práce s lidmi sociokulturně odlišnými se zaměřením na interkulturní kompetence sociálních pracovníků. Autor se soustřeďuje na definování interkulturní kompetence, její vývoj a klíčové komponenty kompetencí, kterými by měl sociální pracovník disponovat v rámci kulturně kompetentní praxe. Následně autor prezentuje kritéria komunikační vhodnosti, efektivnosti a přizpůsobivosti jež mohou sloužit jako hodnotící měřítko interkulturně kompetentního jednání.

Klíčová slova

interkulturní sociální pracovník, interkulturní kompetence, interkulturní poradenství

Abstract

The study focuses on the current trend in social work with culturally different people, with a focus on intercultural competence of social workers. The author focuses on the definition of intercultural competence, its development and components of key competencies, which should have a social worker in the context of culturally competent practice. Subsequently, the author presents criteria of communication appropriateness, effectiveness and adaptability, which may serve as evaluation criteria of interculturally competent behavior.

Keywords

intercultural competence, intercultural counselling, intercultural social worker

¹ Kontakt: Ústav pedagogických věd, Fakulta humanitních studií, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, nám. T. G. Masaryka 1279, 760 01 Zlín, lukesova@fhs.utb.cz.